

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องสภาพการเป็นตัวแทนในระบบเลือกตั้งของไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความเป็นตัวแทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมืองของไทยที่ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทน ภายใต้ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน โดยใช้ข้อมูลผลการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 และการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 รวมสามครั้งล่าสุด เพื่อต้องการทราบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนในแต่ละเขตเลือกตั้งมีความเสมอภาคในการได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างเท่าเทียมกันหรือไม่ เนื่องจากระบบการเลือกตั้งที่ใช้ในการเลือกตั้งตัวแทนทั้งสามครั้งดังกล่าวมีความแตกต่างกันในเรื่องของขนาดเขตเลือกตั้ง จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีในแต่ละเขตเลือกตั้ง สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งมีความแตกต่างกันตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีในแต่ละเขตเลือกตั้ง ความแตกต่างดังกล่าวข้างต้นมีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งในแต่ละเขตมีเสียงสนับสนุนจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ในเขตเลือกตั้งนั้นหรือไม่ พรรคการเมืองที่มีความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองเก่า)มีโอกาสดำรงเลือกให้เป็นตัวแทนของประชาชนแตกต่างกันหรือไม่อย่างไรกับพรรคการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองใหม่)

การวิจัยเรื่องนี้ ต้องการแสดงให้เห็นว่า สภาพการเป็นตัวแทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคนมีความไม่สอดคล้องกับหลักการเลือกตั้งผู้แทน โดยเฉพาะในด้านความเสมอภาค(equal suffrage) กล่าวคือ บุคคลที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีสิทธิคนละหนึ่งเสียงและคะแนนเสียงทุกคะแนนเสียงมีน้ำหนักเท่ากัน ระบบการเลือกตั้งที่ให้สิทธิผู้เลือกตั้งคนหนึ่งมีสิทธิออกเสียงได้หนึ่งเสียง หรือที่เรียกว่า การเลือกตั้งแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียง (one man one vote) จะสะท้อนหลักการเลือกตั้งผู้แทน ด้านความเสมอภาคได้ดี ระบบการเลือกตั้งของไทยตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 กำหนดให้เขตเลือกตั้งหนึ่งมี

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคนบ้าง สองคนบ้างและสามคนบ้าง โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้หนึ่งเสียง สองเสียง หรือสามเสียง ตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้งนั้น ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในโอกาสได้รับเลือกเป็นตัวแทน ความไม่เสมอภาคในด้านคะแนนเสียงสนับสนุนให้ได้รับเลือกเป็นตัวแทนระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนในแต่ละเขตเลือกตั้ง และในการวิจัยเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นสภาพความเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผลมเขตหลายคนแต่ไม่เกินสามคนว่ามีความสัมพันธ์กับความต่อเนื่องของพรรคการเมืองอีกด้วย

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความเที่ยงตรง แม่นยำ ผู้วิจัยได้ขอข้อมูลผลการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 ผลการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 และผลการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 จากกองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งจัดเก็บข้อมูลไว้ในแผ่นบันทึกความจำ และนำข้อมูลดังกล่าวมาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยนำหลักการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตเลือกตั้งละหนึ่งคนมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ ด้วยวิธีร้อยละ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าระบบเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคนสะท้อนหลักการเลือกตั้งตัวแทน โดยเฉพาะด้านความเสมอภาคได้ดี และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้เห็นความสำคัญของระบบเลือกตั้งแบบเขตละคน จึงได้นำระบบเลือกตั้งดังกล่าวมาใช้ในการเลือกตั้งตัวแทน ผลมกับระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน ซึ่งผลงานการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบเลือกตั้งในอนาคตในการพิจารณาปรับปรุงระบบเลือกตั้งให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าระบบการเลือกตั้งที่ใช้วิธีการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผลมเขตหลายคนแต่ไม่เกินสามคน ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในการได้รับเลือกเป็นตัวแทนและไม่สอดคล้องกับหลักการเลือกตั้งตัวแทน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความไม่เสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นตัวแทนของผู้สมัคร ในแต่ละเขตเลือกตั้ง มีความแตกต่างกัน คือ

1.1 ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 มีเขตเลือกตั้งทั้งหมด จำนวน 142 เขตเลือกตั้ง ในจำนวน 142 เขตเลือกตั้ง มีอัตราการแข่งขันในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแตกต่างกันระหว่าง 1:2 - 1:12 ผู้สมัครมีโอกาสได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้

แทนราษฎรระหว่างร้อยละ 50 - 8.33 โดยสามารถจำแนกความแตกต่างได้เป็น 12 กลุ่มเขตเลือกตั้ง ตามอัตราการแข่งขันและโอกาสในการได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

1.2 ในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 มีเขตเลือกตั้งทั้งหมด จำนวน 155 เขตเลือกตั้ง ในจำนวน 155 เขตเลือกตั้ง มีอัตราการแข่งขันในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแตกต่างกันระหว่าง 1:2 - 1:11 ผู้สมัครมีโอกาสได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระหว่างร้อยละ 50 - 9.09 โดยสามารถจำแนกความแตกต่างได้เป็น 13 กลุ่มเขตเลือกตั้ง ตามอัตราการแข่งขันในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

1.3 ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 มีเขตเลือกตั้งทั้งหมด จำนวน 156 เขตเลือกตั้ง ในจำนวน 156 เขตเลือกตั้ง มีอัตราการแข่งขันในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแตกต่างกันระหว่าง 1:2 - 1:12 ผู้สมัครมีโอกาสได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระหว่างร้อยละ 50 - 8.33 โดยสามารถจำแนกความแตกต่างได้เป็น 11 กลุ่มเขตเลือกตั้ง ตามอัตราการแข่งขันในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จากผลการวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า อัตราการแข่งขันในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้สมัครแต่ละคนในแต่ละเขตเลือกตั้งมีความแตกต่างกันระหว่าง 1:2 ถึง 1:12 โอกาสที่ผู้สมัครจะได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความแตกต่างกันระหว่างร้อยละ 50 ถึง ร้อยละ 8.33 อัตราการแข่งขันมีความสัมพันธ์กับโอกาสที่ผู้สมัครจะได้รับเลือกตั้งเป็นตัวแทน เขตเลือกตั้งที่มีอัตราการแข่งขันต่ำผู้สมัครจะมีโอกาสได้รับเลือกตั้งสูงกว่าเขตเลือกตั้งที่มีอัตราการแข่งขันสูง ไม่พบว่าผู้สมัครในเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคนมีโอกาสได้รับเลือกตั้งน้อยมาก (ต่ำกว่าร้อยละ 25) ส่วนผู้สมัครในเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สองคนหรือสามคนมีโอกาสได้รับเลือกตั้งน้อย (ร้อยละ 10-25) และน้อยมาก (ต่ำกว่าร้อยละ 25)

2. ความไม่เสมอภาคในด้านเสียงสนับสนุนของผู้สมัครแต่ละคนในแต่ละเขตเลือกตั้งที่ได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละเขตเลือกตั้งมีเสียงสนับสนุนจากผู้เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งแตกต่างกัน โดยอาจจำแนกตามเสียงสนับสนุนในการเป็นตัวแทนของประชาชนได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีเสียงสนับสนุนในการเป็นตัวแทนของประชาชนเกินกว่าร้อยละ 50 กลุ่มที่มีเสียงสนับสนุนในการเป็นตัวแทนของประชาชนระหว่างร้อยละ 20 - 50 และกลุ่มที่มีเสียงสนับสนุนในการเป็นตัวแทนของประชาชนต่ำกว่าร้อยละ 20 โดยเปรียบเทียบกับอัตราการแข่งขันในการได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปรากฏว่า

2.1 ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 360 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนมีเสียงสนับสนุนในการเป็นตัวแทนของ

ประชาชนระหว่างร้อยละ 20 - 50 จำนวน 139 คน ต่ำกว่าร้อยละ 20 จำนวน 218 คน และเกินกว่าร้อยละ 50 จำนวน 3 คน เขตเลือกตั้งที่มีอัตราการแข่งขันสูงที่สุดคือ 1:12 ผู้สมัครมีโอกาสได้รับเลือกตั้งน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 8.33 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งในเขตนี้ทั้งหมดจำนวน 5 คน เป็นผู้ที่มีเสียงสนับสนุนน้อยมาก(ต่ำกว่าร้อยละ 20) ผู้แทนที่มีเสียงสนับสนุนมากกว่าร้อยละ 50 เป็นผู้แทนที่ได้รับเลือกจากเขตเลือกตั้งที่มีอัตราการแข่งขัน 1:3 โดยผู้สมัครมีโอกาสได้รับเลือกตั้งร้อยละ 33.33

2.2 ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 391 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนมีเสียงสนับสนุนในการเป็นตัวแทนของประชาชนระหว่างร้อยละ 20 - 50 จำนวน 237 คน ต่ำกว่าร้อยละ 20 จำนวน 150 คน และเกินกว่าร้อยละ 50 จำนวน 4 คน เขตเลือกตั้งที่มีอัตราการแข่งขันสูงที่สุดคือ 1:11 ผู้สมัครมีโอกาสได้รับเลือกตั้งน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 9.09 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งในเขตนี้ทั้งหมดจำนวน 8 คน เป็นผู้ที่มีเสียงสนับสนุนน้อย(ร้อยละ 20-50) และน้อยมาก(ต่ำกว่าร้อยละ 20) ผู้แทนที่มีเสียงสนับสนุนมากกว่าร้อยละ 50 เป็นผู้แทนที่ได้รับเลือกจากเขตเลือกตั้งที่มีอัตราการแข่งขันต่ำกว่า 1:7 โดยผู้สมัครมีโอกาสได้รับเลือกตั้งสูงกว่าร้อยละ 14.29

2.3 ในการเลือกตั้งเมื่อ วันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 393 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนมีเสียงสนับสนุนในการเป็นตัวแทนของประชาชนระหว่างร้อยละ 20 - 50 จำนวน 272 คน ต่ำกว่าร้อยละ 20 จำนวน 114 คน และเกินกว่าร้อยละ 50 จำนวน 7 คน เขตเลือกตั้งที่มีอัตราการแข่งขันสูงที่สุดคือ 1:12 ผู้สมัครมีโอกาสได้รับเลือกตั้งน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 8.33 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งในเขตนี้ทั้งหมดจำนวน 3 คน เป็นผู้ที่มีเสียงสนับสนุนน้อยมาก(ต่ำกว่าร้อยละ 20) ผู้แทนที่มีเสียงสนับสนุนมากกว่าร้อยละ 50 เป็นผู้แทนที่ได้รับเลือกจากเขตเลือกตั้งที่มีอัตราการแข่งขันต่ำกว่า 1:5 โดยผู้สมัครมีโอกาสได้รับเลือกตั้งสูงกว่าร้อยละ 20

เขตเลือกตั้งที่มีอัตราการแข่งขันสูงผู้สมัครมีเสียงสนับสนุนน้อย(ร้อยละ 20-50) และน้อยมาก(ต่ำกว่าร้อยละ 20) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน เป็นผู้แทนที่มีเสียงสนับสนุนน้อยและน้อยมาก ผู้สมัครในเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคนมีเสียงสนับสนุนมากกว่าผู้สมัครในเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สองคนและสามคน

3. ความไม่เสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นตัวแทนของประชาชนระหว่างพรรคการเมืองที่มีความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองใหม่)และพรรคการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง(พรรคการเมือง

เมืองเก่า) ปรากฏว่าพรรคการเมืองที่มีความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองเก่า) มีโอกาสได้รับเลือกเป็นตัวแทนมากกว่าพรรคการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองใหม่) โดยจะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งทั่วไปทั้ง 3 สมัย พรรคการเมืองเก่ามีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคการเมืองเก่ามากกว่าพรรคการเมืองใหม่ กล่าวคือ ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 พรรคประชาธิปไตยมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคประชาธิปไตยร้อยละ 21.03 มากกว่าทุกพรรค ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 พรรคชาติไทยมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคชาติไทย ร้อยละ 22.83 มากกว่าทุกพรรค และในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 พรรคประชาธิปไตยมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคประชาธิปไตยมากกว่าทุกพรรค คือร้อยละ 31.90

ผู้เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สองคนและสามคน ใช้สิทธิลงคะแนนเลือกผู้สมัครสังกัดพรรคการเมืองเก่าที่ยกทีมมากกว่าผู้เลือกตั้งสังกัดพรรคการเมืองใหม่ ในการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 พรรคการเมืองเก่าได้รับเลือกตั้งยกทีม 26 เขต พรรคการเมืองใหม่ได้รับเลือกตั้งยกทีม 17 เขต ในการเลือกตั้งวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 พรรคการเมืองเก่าได้รับเลือกตั้งยกทีม 32 เขต พรรคการเมืองใหม่ได้รับเลือกตั้งยกทีม 16 เขต ในการเลือกตั้งวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 พรรคการเมืองเก่าได้รับเลือกตั้งยกทีม 36 เขต พรรคการเมืองใหม่ได้รับเลือกตั้งยกทีม 29 เขต ความต่อเนื่องของพรรคการเมืองจึงมีส่วนต่อการตัดสินใจเลือกผู้สมัครของผู้เลือกตั้งผู้สมัครที่สังกัดพรรคการเมืองที่มีความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองเก่า) มีโอกาสได้รับเลือกตั้งยกทีมมากกว่าผู้สมัครสังกัดพรรคการเมืองใหม่ ผู้เลือกตั้งส่วนใหญ่ยังให้ความสนใจเลือกผู้สมัครเป็นรายบุคคลมากกว่าเลือกผู้สมัครเป็นพรรคการเมืองโดยมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 50 ของเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สองคนและสามคน

จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(สัดส่วนจำนวนที่นั่ง)ที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคได้รับมีความไม่สอดคล้องกับจำนวนคะแนนที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคได้รับ ดังนี้

ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 พรรคกิจสังคมมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคกิจสังคมร้อยละ 4.04 มีสัดส่วนจำนวนที่นั่งร้อยละ 6.11 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึง 22 คน แต่พรรคเสรีธรรมมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคเสรีธรรมร้อยละ 3.57 มีสัดส่วนจำนวนที่นั่งร้อยละ 2.22 แต่กลับมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียง 8 คน พรรคชาติไทยมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคชาติไทยร้อยละ 15.76 มีสัดส่วนจำนวนที่นั่งร้อยละ 21.39 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 77 คน แต่พรรคชาติพัฒนา มีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคชาติพัฒนาร้อยละ 15.89 มีสัดส่วนจำนวนที่นั่งร้อยละ

16.67 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียง 60 คน และพรรคพลังธรรมมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคพลังธรรมร้อยละ 17.97 มีสัดส่วนจำนวนที่นั่งร้อยละ 13.06 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียง 47 คน

ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 พรรคกิจสังคมมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคกิจสังคมร้อยละ 3.98 มีสัดส่วนจำนวนที่นั่งร้อยละ 5.63 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึง 22 คน แต่พรรคประชากรไทยมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคประชากรไทยร้อยละ 4.48 มีสัดส่วนจำนวนที่นั่งร้อยละ 4.60 แต่กลับมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียง 18 คน และพรรคนำไทยมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคนำไทยร้อยละ 6.28 มีสัดส่วนจำนวนที่นั่งร้อยละ 4.60 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียง 18 คน

ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 พรรคประชาธิปไตยมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคประชาธิปไตยร้อยละ 31.90 มีสัดส่วนจำนวนที่นั่งร้อยละ 31.30 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 123 คน แต่พรรคความหวังใหม่มีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคความหวังใหม่ร้อยละ 29.14 มีสัดส่วนจำนวนที่นั่งร้อยละ 31.81 แต่กลับมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึง 125 คน

สัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคการเมืองเก่าทั้งหมด ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งเกือบร้อยละ 50 และสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคการเมืองใหม่ทั้งหมดในการเลือกตั้งแต่ละครั้งประมาณร้อยละ 50 เศษ ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าพรรคการเมืองเก่ามีโอกาสได้รับเลือกเป็นตัวแทนมากกว่าพรรคการเมืองใหม่เพราะพรรคการเมืองเก่ามีเพียง 3 พรรค คือกิจสังคม พรรคประชาธิปไตยและพรรคชาติไทย มีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคการเมืองเก่าในการเลือกตั้งแต่ละครั้งเกือบร้อยละ 50 ส่วนพรรคการเมืองใหม่มีจำนวน 9 - 10 พรรค แต่กลับมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งพรรคการเมืองใหม่ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งประมาณร้อยละ 50 เศษ สูงกว่าพรรคการเมืองเก่าเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ผลการวิจัยในกรณีดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงความบกพร่องของระบบเลือกตั้งแบบเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน ซึ่งกำหนดให้ผู้เลือกตั้งแต่ละเขตเลือกตั้งลงคะแนนได้แตกต่างกันตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้งและใช้วิธีการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากรอบเดียวในการคำนวณหาที่นั่ง ทำให้สัดส่วนคะแนนกับสัดส่วนจำนวนที่นั่งของแต่ละพรรคการเมืองได้รับไม่สอดคล้องกัน ผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบดังกล่าวจึงไม่ใช่ผู้แทนตามเจตนารมณ์ของคนส่วนใหญ่

ผลการพิสูจน์สมมติฐาน

การวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดสมมติฐานไว้ว่าระบบเลือกตั้งที่ใช้วิธีการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผลมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการได้รับเลือกเป็นตัวแทน 3 ประการ ซึ่งจากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. ความไม่เสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นตัวแทน กำหนดสมมติฐานไว้ว่าผู้สมัครมีโอกาที่จะได้รับเลือกเป็นตัวแทนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง จากการศึกษาพบว่าผู้สมัครแต่ละคนมีโอกาได้รับเลือกเป็นตัวแทนแตกต่างกันไปตามจำนวนผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขต เขตเลือกตั้งที่มีผู้สมัครจำนวนมากโอกาสที่ผู้สมัครจะได้รับเลือกเป็นตัวแทนจะน้อย ในทางกลับกันเขตเลือกตั้งที่มีผู้สมัครจำนวนน้อยโอกาสที่ผู้สมัครจะได้รับเลือกเป็นตัวแทนจะมากขึ้น

2. ความไม่เสมอภาคด้านคะแนนเสียงสนับสนุนกำหนดสมมติฐานไว้ว่า ผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งที่มีผู้ลงสมัครจำนวนมากจะได้รับเสียงสนับสนุนน้อยกว่าผู้เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น จากการศึกษาพบว่า ผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งที่มีผู้สมัครจำนวนมากมีเสียงสนับสนุนน้อยและน้อยมากจากผู้เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น

3. ความไม่เสมอภาคในการได้รับเลือกเป็นตัวแทนของพรรคการเมือง กำหนดสมมติฐานไว้ว่าพรรคการเมืองที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง(พรรคการเมืองเก่า)จะมีโอกาสได้รับเลือกเป็นตัวแทนมากกว่าพรรคการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองใหม่) ผลการศึกษาพบว่าพรรคการเมืองที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมีโอกาได้รับเลือกเป็นตัวแทนมากกว่าพรรคการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง สัดส่วนคะแนนที่พรรคการเมืองได้รับกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(จำนวนที่นั่ง)ไม่สอดคล้องกัน

การอภิปรายรายงานผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลและวิธีการเลือกตั้งของไทยแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผลมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคนทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าระบบการเลือกตั้งดังกล่าวน่าจะทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการได้รับเลือกเป็นตัวแทนของผู้สมัคร 3 ประการ คือ

1. ความไม่เสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นตัวแทนของผู้สมัครแต่ละคนในแต่ละเขตเลือกตั้ง

2. ความไม่เสมอภาคของคะแนนเสียงสนับสนุนที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนได้รับในแต่ละเขตเลือกตั้ง

3. ความไม่เสมอภาคในการได้รับเลือกเป็นตัวแทนของแต่ละพรรคการเมือง

ความไม่เสมอภาคอันเกิดจากความความบกพร่องของระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคนซึ่งกำหนดให้ผู้เลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนเสียงได้แตกต่างกันและกำหนดเขตเลือกตั้งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แตกต่างกันนี้เองที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการเป็นตัวแทน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำผลการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 วันที่ 2 กรกฎาคม 2538 และวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 มาวิเคราะห์เพื่อพิสูจน์ให้เห็นสภาพการเป็นตัวแทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบการเลือกตั้งของไทยดังกล่าวว่ามีความสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยโดยผู้แทนโดยเฉพาะในด้านความเสมอภาคหรือไม่เพียงใด และจากการศึกษาวิจัยปรากฏผลการวิจัยที่สำคัญและน่าสนใจ คือ

1. ผลการศึกษาเพื่อพิสูจน์สมมติฐานความไม่เสมอภาคในการได้รับเลือกเป็นตัวแทนในด้านโอกาสที่ผู้สมัครแต่ละคนในแต่ละเขตเลือกตั้งจะได้รับเลือกเป็นตัวแทน ปรากฏว่า ผู้สมัครแต่ละคนในแต่ละเขตเลือกตั้งมีโอกาสได้รับเลือกเป็นตัวแทนแตกต่างกันไปตามจำนวนผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขต เขตเลือกตั้งที่มีผู้สมัครจำนวนมากโอกาสที่ผู้สมัครจะได้รับเลือกเป็นตัวแทนน้อย เขตเลือกตั้งที่มีผู้สมัครจำนวนน้อยโอกาสที่ผู้สมัครจะได้รับเลือกเป็นตัวแทนมาก โดยจะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งทั่วไปทั้งสามสมัยเขตเลือกตั้งที่มีจำนวนผู้สมัครมากที่สุดคือ 12 คน มีอัตราการแข่งขันในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่ากับ 1:12 โอกาสที่ผู้สมัครจะได้รับเลือกเป็นตัวแทนคิดเป็นร้อยละ 8.33 ส่วนเขตเลือกตั้งที่มีจำนวนผู้สมัครน้อยที่สุด 2 คน มีอัตราการแข่งขันในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่ากับ 1:2 โอกาสที่ผู้สมัครจะได้รับเลือกเป็นตัวแทนคิดเป็นร้อยละ 50 (รายละเอียดโปรดดูจากตารางที่ 1)

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้สมัครแต่ละคนในแต่ละเขตเลือกตั้งไม่มีความเสมอภาคกันในการได้รับเลือกเป็นตัวแทน โอกาสที่แต่ละคนจะได้รับเลือกเป็นตัวแทนมีความแตกต่างกันไปในแต่ละเขตเลือกตั้งตามจำนวนผู้ลงสมัครบางเขตมีผู้สมัครจำนวนมาก บางเขตมีผู้สมัครจำนวนน้อย ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน ซึ่งกำหนดให้มีการแบ่งเขตเลือกตั้งตามจำนวนราษฎรหนึ่งแสนห้าหมื่นคนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคนโดยถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นคนให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน จังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้

แทนราษฎรเกินสามคนให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละสามคนเสียก่อนแต่เขตที่เหลือต้องไม่น้อยกว่าเขตละสองคน ในกรณีที่จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สี่คน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นสองเขตเลือกตั้ง เขตหนึ่งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองคน จากหลักเกณฑ์วิธีการแบ่งเขตที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 ทำให้เขตเลือกตั้งแต่ละเขตมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เท่ากันบางเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียงคนเดียว บางเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สองคนและบางเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สามคนความแตกต่างของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้งเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่มีผลให้พรรคการเมืองตัดสินใจส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งมากหรือน้อย ทั้งนี้ เนื่องจากการแบ่งเขตเลือกตั้งก็คือการแบ่งประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นกลุ่มๆ ตามลักษณะพื้นที่ให้มีขนาดเท่าๆ กัน เพื่อให้เกิดความเสมอภาคมากที่สุด ในโอกาสที่จะได้รับเลือกผู้แทนขณะเดียวกันก็จะได้นุคคลที่มีความเป็นตัวแทนของประชาชนสูงสุดด้วย การแบ่งเขตเลือกตั้งจึงมีความสำคัญต่อการปกครองและการเมืองในระบบประชาธิปไตย 2 ประการ ความสำคัญของการแบ่งเขตประการแรกคือสะท้อนให้เห็นลักษณะของตัวแทนเพราะการแบ่งเขตเลือกตั้งจะเป็นตัวกำหนดลักษณะภูมิศาสตร์หรือพื้นที่ในการเลือกตัวแทนรวมทั้งชี้ให้เห็นว่าเป็นตัวแทนของหน่วยใด เช่น จังหวัด หรือเขต ประการที่สองคือ การแบ่งเขตเลือกตั้งไม่ว่าในลักษณะใดย่อมมีผลต่อการแพ้ชนะในการเลือกตั้งไม่มากนักน้อยเนื่องจากการกำหนดเขตเลือกตั้งแต่ละครั้งอาจทำให้ฐานคะแนนเสียงของผู้สมัครแต่ละคนหรือพรรคการเมืองแต่ละพรรคเปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดความได้เปรียบและเสียเปรียบระหว่างผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่เป็นคู่แข่งกันได้² การแบ่งเขตเลือกตั้งยังมีผลต่อการตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครในเขตเลือกตั้งมากน้อยแตกต่างกันด้วย หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งมากจนเกินไปอัตราการแข่งขันในเขตเลือกตั้งนั้นจะน้อยลงเนื่องจากผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งจะพยายามรักษารฐานคะแนนเสียงที่มีอยู่ในพื้นที่ของตนไว้ทำให้ผู้สมัครอื่นไม่อาจช่วงชิงฐานคะแนนเสียงได้ พรรคการเมืองอื่นหากไม่มีฐานคะแนนเสียงที่กำกึ่งในพื้นที่ดังกล่าว

¹ คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 22 มีนาคม 2535. (กรุงเทพมหานคร : เบลโล่การพิมพ์(1988), 2535), หน้า 44.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.

ด้วยแล้วจะไม่ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นผลให้อัตราการแข่งขันในการได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรน้อยลงและส่งผลให้ผู้สมัครในเขตเลือกตั้งนั้นมีโอกาสได้รับเลือกตั้งมากขึ้น ยิ่งเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียงคนเดียวด้วยแล้วจะทำให้อัตราการแข่งขันน้อยและผู้สมัครมีโอกาสดำเนินการเลือกตั้งมากขึ้น ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 กำหนดบังคับให้พรรคการเมืองต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งทำให้พรรคการเมืองต้องเลือกสรรพื้นที่ส่งสมาชิกลงสมัคร โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่จะเอื้อประโยชน์ให้ผู้สมัครในสังกัดพรรคของตนได้รับเลือกตั้งมากที่สุด เช่น ปัจจัยด้านคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้สมัครแต่ละคน ฐานคะแนนเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมืองในท้องถิ่น นโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมือง เขตพื้นที่ซึ่งสามารถซื้อสิทธิขายเสียงได้โดยง่าย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้วผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนในแต่ละเขตเลือกตั้งมีโอกาสได้รับเลือกตั้งแตกต่างกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนผู้สมัครที่ลงแข่งขันสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นมีจำนวนมากหรือน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัจจัยอื่นอีกหลายประการ เช่น ระบบการเลือกตั้ง ฐานคะแนนเสียง นโยบายทางการเมืองของพรรคการเมืองและผู้สมัคร และคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้สมัคร ยังมีผลต่อการตัดสินใจลงสมัครในเขตเลือกตั้งนั้นมากหรือน้อยของผู้สมัครด้วย

2. ผลการศึกษา เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานความไม่เสมอภาคของคะแนนเสียงสนับสนุนที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนได้รับในแต่ละเขตเลือกตั้ง ปรากฏว่าผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งที่มีผู้สมัครจำนวนมากเป็นผู้แทนที่มีเสียงสนับสนุนน้อยและน้อยมาก นอกจากนี้ยังพบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว เขตละคนผลมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน จำนวนร้อยละ 98-99 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีเป็นผู้แทนที่มีเสียงสนับสนุนน้อย(ระหว่างร้อยละ 20-50)และน้อยมาก(ต่ำกว่าร้อยละ 20) มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงร้อยละ 1-2 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีเป็นผู้แทนที่มีเสียงข้างมาก(เกินร้อยละ 50) และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียงคนเดียว(รายละเอียดโปรดดูจากตารางที่ 13-15) สาเหตุสำคัญที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีเสียงสนับสนุนน้อยและน้อยมากเกิดจากความบกพร่องของระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผลมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน กล่าวคือระบบเลือกตั้งดังกล่าวกำหนดให้เขตเลือกตั้งแต่ละเขตมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แตกต่างกัน และกำหนดให้ผู้เลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนได้ตามจำนวน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้ง ในกรณีเช่นนี้จะทำให้น้ำหนักคะแนนเสียงของผู้เลือกตั้งแต่ละเขตมีความแตกต่างกัน คะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับจากเขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนได้หนึ่งคนมีน้ำหนักคะแนนเท่ากับผู้เลือกตั้ง 1 คน คะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับจากเขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนได้สองคน มีน้ำหนักคะแนนเท่ากับผู้เลือกตั้ง 1/2 คน คะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับจากเขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนได้สามคนมีน้ำหนักคะแนนเท่ากับผู้เลือกตั้ง 1/3 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียงคนเดียวจะมีน้ำหนักของคะแนนเสียงที่แสดงถึงความเป็นตัวแทนของประชาชนได้ชัดเจนตามความเป็นจริงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หลายคน ทั้งนี้ เนื่องจากผู้เลือกตั้งที่อยู่ในเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียงคนเดียว ผู้เลือกตั้งทุกคนมีความเสมอภาคกันในการออกเสียงลงคะแนนตามหลัก one man one vote คือ ผู้เลือกตั้งหนึ่งคนออกเสียงลงคะแนนได้หนึ่งเสียง ส่วนเขตเลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้สองเสียงหรือสามเสียงตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้งนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งดังกล่าวจะมีเสียงสนับสนุนน้อยและน้อยมาก น้ำหนักคะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับจะแสดงออกถึงความเป็นตัวแทนได้น้อยกว่าเขตเลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้เพียงเสียงเดียว หากดูจากตารางที่ 13 , 14 และ 15 จะเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีเสียงสนับสนุนข้างมาก(เกินร้อยละ 50) เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้คนเดียวเกือบทั้งหมด

ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคน ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในการออกเสียงลงคะแนนของผู้เลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนส่วนใหญ่มีเสียงสนับสนุนน้อยและน้อยมาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีเสียงสนับสนุนข้างมาก(เกินร้อยละ 50) เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียงคนเดียว เขตเลือกตั้งที่มีอัตราการแข่งขันสูงหรือมีผู้ลงสมัครเป็นจำนวนมาก ผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งในเขตนั้นมีเสียงสนับสนุนน้อย (ร้อยละ 20-50) และน้อยมาก (ต่ำกว่าร้อยละ 20)

3. ความไม่เสมอภาคในการได้รับเลือกเป็นตัวแทนของแต่ละพรรคการเมือง ผู้วิจัยกำหนดสมมุติฐานไว้ว่า พรรคการเมืองที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง(พรรคการเมืองเก่า)จะมีโอกาสได้รับเลือกเป็นตัวแทนมากกว่าพรรคการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองใหม่) ผลการศึกษพบว่าพรรคการเมืองที่มีความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองเก่า) มีโอกาสได้รับเลือกเป็นตัวแทน

มากกว่าพรรคการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองใหม่) เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 21 จะพบว่าในการเลือกตั้งทั่วไปทั้งสามสมัย พรรคการเมืองที่มีความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองเก่า)มีส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคการเมืองเก่ามากกว่าพรรคการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองใหม่) โดยจะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองเก่าคือ พรรคประชาธิปัตย์และพรรคชาติไทย มีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคประชาธิปัตย์และพรรคชาติไทย มากกว่าพรรคอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่า ระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคนซึ่งกำหนดให้ใช้วิธีคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากรอบเดียวโดยไม่คำนึงว่าในแต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แตกต่างกันและผู้เลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งก็มีสิทธิลงคะแนนเสียงได้แตกต่างกันเช่นนี้ทำให้สัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคมีความไม่สอดคล้องและสัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(จำนวนที่นั่ง)ที่แต่ละพรรคได้รับ โปรดดูจากตารางที่ 21 พรรคการเมืองบางพรรคมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคน้อยแต่กลับมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาก พรรคการเมืองบางพรรคมีสัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เลือกพรรคมากแต่กลับมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้น้อยกว่า กรณีดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าระบบเลือกตั้งที่กำหนดให้เขตเลือกตั้งแต่ละเขตมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แตกต่างกันและให้ผู้เลือกตั้งลงคะแนนได้แตกต่างกันตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้งโดยใช้วิธีการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากรอบเดียวทำให้คะแนนเสียงที่พรรคแต่ละพรรคได้รับไม่สัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(จำนวนที่นั่ง) ในการคิดคะแนนแบบเรียงเบอร์โดยใช้วิธีคิดคะแนนเสียงข้างมากรอบเดียวทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมด้านสัดส่วนคะแนนที่ได้รับกับจำนวนที่นั่ง³ การคิดคะแนนเสียงแบบนี้ ถ้าหากผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดได้คะแนนสูงสุดตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้นก็จะได้รับเลือกเป็นตัวแทน ดังนั้น คะแนนเสียงที่ได้รับจากระบบเลือกตั้งซึ่งใช้วิธีคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากรอบเดียวจึงอาจได้ตัวแทนที่มีคะแนนเสียงไม่เกินครึ่งหนึ่งของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งที่เป็นบัตรดีก็ได้ เสียงข้างมากจึงมีลักษณะเป็นเสียงข้างมากสัมพัทธ์(relative majority) คือเพียงแต่มีคะแนนเสียงมากกว่าผู้สมัครคนอื่น ๆ ในเขตเลือกตั้งนั้นๆ เท่านั้น⁴ ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสม

³ จุฑา สุภาพ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว , เอกสารวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์แทนตำแหน่งที่ว่าง (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2527) , หน้า 161.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 165.

เขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคนทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกันระหว่างสัดส่วนของคะแนนเสียงเลือกตั้งกับจำนวนที่นั่งในสภาคือ เขตเลือกตั้งที่พรรคการเมืองได้คะแนนเสียงใกล้เคียงกันหรือแตกต่างกันไม่มากจะก่อให้เกิดความไม่สอดคล้องกันระหว่างสัดส่วนของคะแนนเสียงเลือกตั้งกับจำนวนที่นั่งในสภา ในทางตรงกันข้ามหากเขตเลือกตั้งที่พรรคการเมืองได้รับคะแนนเสียงมากกว่าพรรคอื่นอย่างท่วมท้นจะไม่พบลักษณะดังกล่าว⁵

ระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคนก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในการได้รับเลือกเป็นตัวแทน พรรคที่มีความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองเก่า)มีโอกาสได้รับเลือกเป็นตัวแทนมากกว่าพรรคการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง(พรรคการเมืองใหม่) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นอีก เช่น จำนวนผู้สมัครในแต่ละพรรคการเมืองส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งแต่ละครั้ง คุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้สมัครที่พรรคการเมืองส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง นโยบายของพรรคการเมืองและฐานคะแนนเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมืองก็ส่งผลให้สัดส่วนคะแนนของผู้เลือกตั้งที่พรรคได้รับมีความแตกต่างกัน ความต่อเนื่องของพรรคการเมืองมีผลต่อการตัดสินใจเลือกผู้สมัครยกทีม กล่าวคือ พรรคการเมืองที่มีความต่อเนื่องมีโอกาสได้รับเลือกตั้งยกทีมมากกว่าพรรคการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง และการไม่เปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งบ่อยครั้งก็มีผลให้พรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งยกทีมมากขึ้น สัดส่วนคะแนนที่พรรคการเมืองได้รับกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(จำนวนที่นั่ง)ที่พรรคได้รับไม่สอดคล้องกัน ผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคนทำให้ได้ผู้แทนไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง พรรคการเมืองที่มีคะแนนเสียงสนับสนุนจากประชาชนจำนวนมากอาจมีจำนวนที่นั่งในสภาน้อยและพรรคการเมืองที่มีคะแนนเสียงสนับสนุนจากประชาชนจำนวนน้อยอาจมีจำนวนที่นั่งในสภามากก็ได้ ระบบเลือกตั้งดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างสัดส่วนคะแนนกับสัดส่วนจำนวนที่นั่ง

⁵ ร้อยตำรวจเอกอำนาจ อุดรมาตย์, "การศึกษากระบวนการทางการเมือง : วิธีการคิดคะแนนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวกับแบบสัดส่วน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) หน้า 144.

สรุปท้ายบท

การเลือกตั้งเป็นวิธีการคัดเลือกตัวแทนของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้เลือกตัวแทนของตนเข้ามาใช้อำนาจทางนิติบัญญัติและทางบริหาร วิธีการเลือกตั้งตัวแทนมีอยู่หลายวิธี บางวิธีกำหนดให้ผู้เลือกตั้งเลือกตัวแทนซึ่งเป็นผู้สมัครโดยตรง บางวิธีกำหนดให้ผู้เลือกตั้งเลือกตัวแทนจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองคัดเลือก บางวิธีให้เลือกตัวแทนซึ่งเป็นผู้สมัครโดยตรงผสมกับวิธีให้ผู้เลือกตั้งเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองคัดเลือก นอกจากวิธีการเลือกตั้งแล้ววิธีการนับคะแนนก็ถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากในการตัดสินว่าผู้สมัครผู้ใดสมควรได้รับเลือกเป็นตัวแทนของประชาชน ซึ่งทั้งวิธีการเลือกตั้งและวิธีการนับคะแนนจะต้องมีความสอดคล้องกันด้วย จึงจะได้ตัวแทนที่แทนจริงตรงตามเจตนารมณ์ของประชาชน

การเลือกตั้งของไทยแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามคนโดยใช้วิธีการนับคะแนนแบบเสียงข้างมากรอบเดียว แม้จะเป็นวิธีการเลือกตั้งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตัวแทนได้ 2 ลักษณะ คือ เลือกผู้สมัครโดยตรง(เลือกตัวบุคคล)และเลือกผู้สมัครพรรคใดพรรคหนึ่งเพียงพรรคเดียว(เลือกเป็นพรรค) ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของระบบเลือกตั้งนี้เพราะทำให้ประชาชนมีโอกาสเลือกตัวแทนได้มากขึ้น เนื่องจากเห็นว่าพรรคการเมืองในบ้านเมืองเรายังไม่มีสภาพความเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริง ยังขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวมหากพรรคการเมืองคัดเลือกสมาชิกที่ไม่เหมาะสมเข้าสมัครรับเลือกตั้งไว้ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองส่งเข้าสมัคร และกำหนดให้ประชาชนต้องเลือกผู้สมัครตามบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองส่งเข้าสมัครแต่เพียงบัญชีรายชื่อเดียว เช่นนี้จะทำให้ประชาชนไม่มีทางเลือกจำเป็นต้องเลือกบุคคลที่ตนไม่ต้องการไปด้วย ระบบเลือกตั้งนี้จึงเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เลือกตั้งได้มีทางออกในการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกผู้สมัครเป็นรายบุคคลตามที่ต้องการได้ด้วยหากเห็นว่าผู้สมัครที่พรรคการเมืองส่งเข้าสมัครบางคนเป็นบุคคลที่ตนไม่ประสงค์จะเลือกให้เป็นผู้แทนของตน แต่หลักการดังกล่าวซึ่งถือเป็นจุดเด่นของระบบเลือกตั้งนี้เองกลับก่อให้เกิดจุดด้อย คือ ทำให้ไม่มีพรรคการเมืองพรรคใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีในสภา ทำให้ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ รัฐบาลที่ได้จากระบบเลือกตั้งแบบนี้จึงเป็นรัฐบาลผสมจากพรรคการเมืองหลายพรรค ทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพในการบริหารประเทศ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาการเอาัดเอาเปรียบในเรื่องการแบ่งเขตเลือกตั้ง การแบ่งเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งแต่ละครั้งฝ่ายรัฐบาลมักถูกครหาว่าเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบ เพราะเป็นผู้ควบคุมจัดการเลือกตั้งและมีอำนาจในการแบ่งเขตเลือกตั้ง จึงมักถูกกล่าวหาว่าใช้อำนาจในการแบ่งเขตเลือกตั้งไปในทางที่

เป็นประโยชน์ต่อพรรคของตัวเองหรือพวกพ้องอยู่เสมอๆ การแบ่งเขตเลือกตั้งโดยกำหนดให้แต่ละเขตมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแตกต่างกัน ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในการออกเสียงลงคะแนนของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้นำนักของคะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนได้รับในแต่ละเขตเลือกตั้งไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน คะแนนเสียง 1 คะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตนี้ได้รับมีค่าเท่ากับผู้เลือกตั้ง 1 คน เขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สองคน คะแนนเสียง 1 คะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตนี้ได้รับมีค่าเท่ากับผู้เลือกตั้ง 1/2 คน เขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สามคน คะแนนเสียง 1 คะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตนี้ได้รับมีค่าเท่ากับผู้เลือกตั้ง 1/3 คน ดังนั้น คะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับในแต่ละเขตเลือกตั้งจึงมีความไม่เสมอภาคกัน เขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สองคนและสามคนจากระบบเลือกตั้งดังกล่าว จึงมีคะแนนเสียงสนับสนุนจากผู้เลือกตั้งน้อย (ร้อยละ 20 - 50 ของผู้มาใช้สิทธิ) และน้อยมาก (ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของผู้มาใช้สิทธิ) การใช้วิธีการนับคะแนนแบบเสียงข้างมากรอบเดียวมาใช้ในการตัดสินใจว่าผู้สมัครคนใดควรได้รับการเลือกเป็นตัวแทนของประชาชน ทำให้ได้ตัวแทนที่ไม่สอดคล้องกับคะแนนเสียงของประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชนจากระบบเลือกตั้งดังกล่าวส่วนใหญ่มีเสียงสนับสนุนไม่ถึงกึ่งหนึ่งของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง จึงถือไม่ได้ว่าผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งนี้เป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเลือกตั้ง หากพิจารณาในภาพรวมของพรรคการเมืองแล้วจะเห็นว่าผลคะแนนที่ผู้สมัครทุกคนได้รับในแต่ละพรรคการเมืองกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (จำนวนที่นั่ง) ที่พรรคการเมืองได้รับไม่สอดคล้องสัมพันธ์กับจำนวนคะแนน วิธีการเลือกตั้งและวิธีการนับคะแนนที่ไม่เหมาะสมดังกล่าวทำให้เกิดความไม่เสมอภาคและไม่เป็นธรรมแก่ผู้สมัคร พรรคการเมืองและผู้เลือกตั้ง ตัวแทนที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งดังกล่าวไม่ใช่ตัวแทนที่แท้จริงตามเจตนารมณ์ของประชาชนส่วนใหญ่ขัดต่อหลักการประชาธิปไตยโดยตัวแทน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง สภาพการเป็นตัวแทนในระบบเลือกตั้งของไทย ทำให้เห็นว่าระบบเลือกตั้งของไทยแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมเขตละหลายคนแต่ไม่เกินสามเป็นระบบเลือกตั้งที่ไม่เหมาะสมขัดต่อหลักการประชาธิปไตยโดยตัวแทนโดยเฉพาะด้านความเสมอภาค สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งส่วนใหญ่ไม่ใช่ตัวแทนที่แท้จริงของประชาชน เนื่องจากมี

เสียงสนับสนุนไม่ถึงกึ่งหนึ่งของผู้มาใช้สิทธิลงคะแนน ระบบเลือกตั้งซึ่งมีอยู่หลายระบบแต่ละระบบมีทั้งจุดเด่น จุดด้อยในตัวระบบเอง การนำระบบเลือกตั้งใดมาใช้เพื่อคัดเลือกตัวแทนจึงต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบจากจุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละระบบเลือกตั้งรวมทั้งวิธีการนับคะแนนในแต่ละระบบจะต้องมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันระหว่างคะแนนเสียงและจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(จำนวนที่นั่ง)ด้วย

ระบบเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเขตละคนและใช้วิธีคิดคะแนนเสียงแบบเสียงข้างมากเกินร้อยละ 50 ของผู้มาใช้สิทธิลงคะแนน เป็นระบบเลือกตั้งที่ให้ความเสมอภาคในการออกเสียงลงคะแนนของผู้เลือกตั้งทุกคน คะแนนเสียงแต่ละคะแนนเสียงมีคุณภาพที่เท่าเทียมกันในทุกเขตเลือกตั้ง ผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งนี้จะมีสภาพการเป็นตัวแทนของเขตเลือกตั้งได้ดี ผู้สมัครทุกคนมีโอกาสได้รับเลือกเป็นตัวแทนโดยเท่าเทียมกัน ปัญหาสำคัญที่เป็นจุดอ่อนของระบบเลือกตั้งนี้ก็คือ ปัญหาการแบ่งเขตเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรม ปัญหาตัวแทนที่ได้รับเลือกตั้งเป็นเพียงตัวแทนของเขตเลือกตั้งเท่านั้นไม่อาจสะท้อนความเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ได้และการกำหนดให้ผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งต้องมีเสียงสนับสนุนเกินร้อยละ 50 ของผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนในบางครั้งอาจต้องทำการเลือกตั้งถึงสองรอบทำให้สิ้นเปลืองและเสียค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งมากขึ้น ปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงกระทำได้ง่าย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ผู้วิจัยเห็นว่าอาจหาทางแก้ไขได้ กล่าวคือปัญหาเรื่องการแบ่งเขตเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรมแก้ไขได้โดยกำหนดให้มีองค์กรอิสระเข้ามาทำหน้าที่ในการแบ่งเขตเลือกตั้ง สำหรับปัญหาเรื่องตัวแทนที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเขตละคนไม่อาจสะท้อนความเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ ถือว่าเป็นข้อด้อยของระบบเลือกตั้งซึ่งจะต้องตัดสินใจเลือกระหว่างระบบเลือกตั้งที่ให้ความสำคัญกับความเป็นตัวแทนเขตกับระบบเลือกตั้งที่ให้ความสำคัญกับความเป็นตัวแทนของประเทศซึ่งทั้งสองระบบมีทั้งข้อดีและข้อด้อยแตกต่างกันไป ผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งที่ให้ความสำคัญกับความเป็นตัวแทนเขต จะสะท้อนความต้องการของประชาชนในเขตได้ดีกว่าผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งที่ให้ความสำคัญกับความเป็นตัวแทนประเทศแต่ไม่อาจสะท้อนความเป็นตัวแทนของคนส่วนใหญ่ได้ดีเท่าผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากระบบเลือกตั้งที่ให้ความสำคัญกับความเป็นตัวแทนประเทศ กรณีปัญหาเรื่องการซื้อสิทธิขายเสียงอาจแก้ไขได้โดยให้ความรู้ด้านการเมืองการปกครอง ส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้ประชาชนมีรายได้เพียงพอ

ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนเหมาะสำหรับประเทศที่มีสถาบันพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง ประเทศไทยเราสถาบันพรรคการเมืองยังไม่มีสภาพเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริง การนำ

ระบบเลือกตั้งดังกล่าวนี้มาใช้ก็ไม่ก่อให้เกิดผลดี ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน พรรคการเมืองมีส่วนในการคัดเลือกกลั่นกรองตัวผู้สมัครเพื่อแข่งขันในการเลือกตั้ง หากพรรคการเมืองยังขาดความเข้มแข็งประชาชนยังนิยมตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมืองแล้วการควบคุมวินัยของสมาชิกพรรคการเมืองก็จะกระทำได้ยาก พรรคการเมืองไม่ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชนในที่สุด อย่างไรก็ตามก็ดีระบบเลือกตั้งแบบนี้จะห้อนความเป็นตัวแทนของคนส่วนใหญ่ได้ดีเนื่องจากถือประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง ผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นตัวแทนของคนส่วนใหญ่ของประเทศ ระบบเลือกตั้งแบบนี้สามารถแก้ไขปัญหาการใช้สิทธิลงคะแนนต่างห้องที่ได้ และสามารถขยายฐานผู้เลือกตั้งให้ประชาชนในต่างประเทศสามารถใช้สิทธิลงคะแนนเสียงได้สะดวกต่อการจัดการเลือกตั้งมากกว่าระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคน

สำหรับวิธีการคิดคะแนนแบบสัดส่วนเพื่อคำนวณที่นั่งให้แต่ละพรรคมีหลายวิธี เช่น วิธีคิดคะแนนแบบเหลือเศษมาก จะให้ประโยชน์แก่พรรคเล็ก วิธีคิดคะแนนแบบเฉลี่ยมากและแบบคงตัวจะให้ประโยชน์แก่พรรคใหญ่ ดังนั้น หากต้องการให้รัฐบาลมีเสถียรภาพมีเสียงข้างมากในสภาวิธีคิดคะแนนแบบเฉลี่ยมากและแบบคงตัวน่าจะเป็นวิธีคิดคะแนนที่เหมาะสม แต่หากต้องการสงวนสิทธิสำหรับฝ่ายข้างน้อย เพื่อให้มีตัวแทนของฝ่ายข้างน้อยได้มีโอกาสในสภาบ้างวิธีคิดคะแนนแบบเหลือเศษมาก น่าจะเป็นวิธีคิดคะแนนที่เหมาะสม

ระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากเขตละคนผลสมสัดส่วนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสภามีทั้งหมด 500 คน มาจากระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเขตละคน 400 คน และมาจากระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน 100 คน เป็นการนำระบบเลือกตั้งทั้งสองระบบมาใช้ในการคัดเลือกตัวแทนและให้ความสำคัญกับระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากเขตละคนมากกว่า การนำระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากเขตละคนผลสมระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนในอัตราส่วน 4 ต่อ 1 เท่านั้น เพื่อเป็นการทดลองและกระตุ้นให้พรรคการเมืองเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น อัตราส่วนในการนำระบบเลือกตั้งทั้งสองระบบมาใช้ในการคัดเลือกตัวแทนตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมการเมืองไทยปัจจุบันเพียงใด การใช้ระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนเพื่อคัดเลือกตัวแทนจำนวน 400 คน จึงต้องจัดแบ่งเขตเลือกตั้งเป็น 400 เขตเลือกตั้ง ทำให้เกิดปัญหาการแบ่งเขตเลือกตั้งให้เกิดความเป็นธรรมได้ยาก เพราะในการแบ่งเขตเลือกตั้ง จะต้องถือเขตจังหวัดซึ่งเป็นเขตปกครองเป็นเขตเลือกตั้ง จังหวัดใดมีการแบ่งเขตเลือกตั้งมากกว่าหนึ่งเขตต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกันและต้องให้จำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน และในความเป็นจริงจำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่ที่มีความหนาแน่นแตกต่างกันอาจต้องใช้เขตอำเภอหรือเขตตำบลใน

การแบ่งเขตเลือกตั้ง ประกอบกับยังต้องคำนึงถึงปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น ลักษณะภูมิศาสตร์ และเส้นทางการคมนาคม ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการบริหารการเลือกตั้งและการไปใช้สิทธิลงคะแนนของประชาชนอีกด้วย นอกจากนี้ การนำระบบเลือกตั้งทั้งสองระบบมาใช้จะก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการและบริหารการเลือกตั้งเพราะหลักการและวิธีการเลือกตั้งของทั้งสองระบบมีความแตกต่างกัน หากประชาชน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ผู้สมัครและพรรคการเมืองไม่เข้าใจในวิธีการเลือกตั้งดังกล่าวดีพอ จะก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการจัดการเลือกตั้งตามมา

ระบบเลือกตั้งทุกระบบย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ระบบเลือกตั้งของประเทศใดย่อมมีความเหมาะสมกับสภาพสังคม วัฒนธรรมประเพณีและประวัติความเป็นมาของประเทศนั้นๆ การคัดลอกหรือนำระบบเลือกตั้งของประเทศใดประเทศหนึ่งมาใช้โดยไม่มี การนำมาพิจารณาปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคม วัฒนธรรมประเพณีของประเทศแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความล้มเหลวในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

ระบบการเลือกตั้งแท้ที่จริงแล้วก็คือ หลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชนของสังคมนั้นๆ หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าสังคมนั้นควรจะเลือกใช้ระบบเลือกตั้งใด อาจพิจารณาได้จากหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. การยอมรับและเข้าใจความหมายของการเป็นตัวแทน สมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมนั้น ยอมรับและเข้าใจความหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือตัวแทนไปในความหมายลักษณะใด หากสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมนั้นเข้าใจว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือตัวแทนหมายถึงผู้แทนของเขตเลือกตั้ง พรรคคณะของสมาชิกในสังคมนั้นมักจะถือประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นสำคัญ ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้แทนต้องถือประโยชน์ของเขตเลือกตั้งหรือของท้องถิ่นเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคนน่าจะเหมาะสมกับสังคมนี้นี้ แต่ถ้าหากสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมนั้นเข้าใจว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเป็นตัวแทนหมายถึง ตัวแทนของประชาชนทั้งชาติ ในการปฏิบัติหน้าที่ของตัวแทนต้องถือประโยชน์ของประเทศชาติสำคัญกว่าเขตเลือกตั้งหรือท้องถิ่นเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนของคะแนนเสียงกับจำนวนที่นั่งน่าจะเหมาะสมกับสังคมนี้นี้

2. การยอมรับและเข้าใจเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งว่าเป็นสิทธิหรือหน้าที่ หากประชาชนในสังคมนั้นส่วนใหญ่มีแนวคิดเป็นที่ยอมรับและเข้าใจว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพราะประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของประเทศจึงมีสิทธิในการเลือกตัวแทนโดยไม่ต้องมีผู้ใดมอบหมาย

หรือบังคับให้ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น การกำหนดให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งของสังคมนี้ ต้องถือว่าเป็นเพียง " สิทธิ " แต่ถ้าหากประชาชนในสังคมส่วนใหญ่มีแนวคิดเป็นที่ยอมรับและเข้าใจว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ โดยถือว่าประชาชนผู้มีความสมบูรณ์เท่านั้นที่จะทำหน้าที่แทนคนทั้งชาติได้ ผู้ที่มีความสมบูรณ์เป็นผู้เลือกตั้งจึงเป็นผู้ได้รับหน้าที่จากสังคมให้ทำหน้าที่ใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน ดังนั้น การกำหนดให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งของสังคมนี้ต้องถือว่าเป็น " หน้าที่ "

หลักการดังกล่าวนี้จะเป็นตัวกำหนดหลักเกณฑ์ของสังคมนั้นๆ ว่าสมควรกำหนดให้ การเลือกตั้งเป็นสิทธิหรือหน้าที่ หากกำหนดให้การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิหรือหน้าที่โดยไม่ได้มาจาก การยอมรับและเข้าใจในหลักการดังกล่าวอย่างแท้จริงของประชาชนแล้วย่อมมีผลต่อการไปลงคะแนนเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับเดิมหลายฉบับยอมรับหลักการว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนจึงกำหนดให้การไปใช้สิทธิทางการเมืองให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และเป็นที่เข้าใจมาโดยตลอดว่าการไปลงคะแนนเลือกตั้งเป็นสิทธิเนื่องจากกฎหมายเลือกตั้งมิได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนไม่ไปใช้สิทธิลงคะแนนไว้แต่อย่างใด รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 68 ได้เปลี่ยนหลักการใหม่มาใช้แนวคิดที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหากไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ย่อมเสียสิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติ หลักการนี้น่าจะขัดกับหลักการใน มาตรา 3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งบัญญัติให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาในทางปฏิบัติในการวางมาตรการเพื่อตรวจสอบการไม่ไปลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เหตุผลความจำเป็นที่ผู้เลือกตั้งไม่อาจไปลงคะแนนได้ รวมทั้ง พยานหลักฐานยืนยันตลอดจนการอำนวยความสะดวกในการไปลงคะแนนของผู้เลือกตั้งที่เป็นคนพิการ คนชรา คนป่วยเจ็บ และผู้อยู่ในที่ทุรกันดาร ผู้อยู่ในต่างประเทศและผู้ไปประกอบอาชีพนอกเขตเลือกตั้ง เป็นต้น ในกรณีนี้ผู้เลือกตั้งฝ่าฝืนไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้งจะถูกตัดสิทธิบางประการนั้น สิทธิที่จะถูกวิครอนนี้ควรเป็นสิทธิที่ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่ามีค่าสำคัญและจำเป็นด้วยจึงจะเกิดสภาพบังคับที่เกิตผลให้ประชาชนตื่นตัวไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

แม้ว่าจะได้เลือกสรรระบบเลือกตั้งที่มีความเหมาะสมมาใช้ในการเลือกตัวแทนของสังคมได้แล้วก็ตาม กระบวนการเลือกตั้งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญควบคู่กับระบบเลือกตั้ง ระบบเลือกตั้ง จะเกิดผลดีได้หากกระบวนการจัดการเลือกตั้งมีความเหมาะสมกับความต้องการของสมาชิกในสังคมด้วย ระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวเขตละคนผสมสัดส่วนคะแนนตามบัญชีรายชื่อ

ชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองเสนอ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นการนำระบบเลือกตั้งสองระบบมาใช้จึงต้องเลือกสรรวิธีการและกระบวนการจัดการเลือกตั้งที่มีความเหมาะสมด้วย กระบวนการเลือกตั้งที่สำคัญและควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับระบบเลือกตั้งดังกล่าว คือ

1. การแบ่งเขตเลือกตั้ง แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จะได้วางหลักประกันในการแบ่งเขตเลือกตั้งโดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ทำหน้าที่แบ่งเขตเลือกตั้งก็ตาม แต่ในความเป็นจริงในการแบ่งเขตเลือกตั้งย่อมก่อให้เกิดความได้เปรียบและเสียเปรียบต่อผู้สมัครทุกคนไม่มากก็น้อย ยิ่งเขตเลือกตั้งมีจำนวนมากถึง 400 เขต โอกาสในการจัดแบ่งเขตเลือกตั้งเพื่อให้แต่ละเขตมีพื้นที่ติดต่อกันและจำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน ย่อมมีหลากหลายแบบหลายวิธี นอกจากนี้ในการจัดแบ่งเขตเลือกตั้งยังต้องคำนึงถึงปัจจัยทางภูมิศาสตร์ เส้นทางคมนาคม เพื่อประโยชน์ในการบริหารการเลือกตั้งอีกด้วย ดังนั้น เพื่อให้การแบ่งเขตเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรมและโปร่งใส ควรจะได้มีการเปิดเผยหลักเกณฑ์และเหตุผลในการจัดแบ่งเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ทุกฝ่ายตรวจสอบได้ และควรจะมีการประกาศการแบ่งเขตเลือกตั้งให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับทราบเป็นการล่วงหน้าเป็นระยะเวลาพอสมควร

2. การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้ง ควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น คอมพิวเตอร์ มาใช้ในการจัดพิมพ์และเก็บข้อมูลของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการจัดทำบัญชีรายชื่อซ้ำซ้อนหรือขาดหายไป นอกจากนี้ ยังสามารถใช้ในการตรวจสอบการใช้สิทธิลงคะแนนของผู้เลือกตั้งได้อีกด้วย และอาจใช้สารเคมีในการทำเครื่องหมายที่นิ้วมือของผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนแล้วเพื่อป้องกันการลงคะแนนหลายหน่วยหลายเขตเลือกตั้งซึ่งเป็นการระงับต่อการพิสูจน์ความผิด และเพื่อมิให้มีการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งสับสนกับการควบคุมการเกิด การตาย การย้ายที่อยู่ ตามกฎหมายทะเบียนราษฎร ควรนำวิธีการขึ้นทะเบียนเป็นผู้เลือกตั้งมาใช้ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เลือกตั้งเลือกสถานที่ที่ประสงค์จะไปลงคะแนนได้ด้วย

3. การอำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิลงคะแนน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ หากผู้ไม่ไปใช้สิทธิลงคะแนนจะต้องเสียสิทธิบางประการตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น การอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิลงคะแนนแก่ประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ได้แก่ การกำหนดหน่วยเลือกตั้งให้มีจำนวนที่เหมาะสม โดย

เฉพาะพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลและทุรกันดาร หรือจัดหายานพาหนะในการเดินทางแก่ผู้ไปลงคะแนนในเขตทุรกันดาร การกำหนดวิธีการให้ผู้เลือกตั้งสามารถลงคะแนนต่างหน่วยหรือต่างท้องที่ได้

4. การปรับปรุงระบบการตรวจนับคะแนน ควรปรับปรุงระบบการตรวจนับคะแนนให้มีความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรมยิ่งขึ้น โดยปรับปรุงบัตรเลือกตั้งให้เหมาะสมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสะดวกในการลงคะแนนและการตรวจนับคะแนน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ในการตรวจนับคะแนน การใช้เครื่องตรวจนับธนบัตรในการตรวจนับคะแนน เป็นต้น ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาค่าหน้าที่ประจำหน่วยการนับคะแนนล่าช้า นับคะแนนโดยมีเจตนาทุจริต สามารถป้องกันความผิดพลาดและตรวจสอบได้ง่าย มาตรฐานในการวินิจฉัยบัตรดีหรือบัตรเสียเป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกหน่วยและทุกเขตเลือกตั้ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย